

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

10/06/2019

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ

A1.

α.

1. Λάθος
2. Σωστό
3. Σωστό
4. Λάθος
5. Σωστό

β.

1. «Ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα»
2. «Ἀποροῦντι δὲ αὐτῷ ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομὴν»
3. «Ἀπορία οὖν σχόμενος ὁ Προμηθεὺς ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὔροι»
4. «Τῷ δὲ Προμηθεῖ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν»
5. «ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίγνεται»

B1.

Στο κείμενο τονίζεται η κατάσταση φυσικής αδυναμίας στην οποία βρέθηκε ο άνθρωπος λόγω της απρονοησίας του Επιμηθέα, η οποία ήταν αποτέλεσμα της πνευματικής του κατωτερότητας («οὐ πάνυ τι σοφὸς ὢν ὁ Ἐπιμηθεὺς»), ειδικά αν συγκριθεί αυτή με την αντίστοιχη ευφυΐα του Προμηθέα. Ο Επιμηθέας σκεφτόταν πάντα μετά την εκτέλεση μιας ενέργειας (Ἐπιμηθεὺς < ἐπί + μῆδος ἢ μῆτις) και βρισκόταν αντιμέτωπος με τις επιπτώσεις της (ἀμαρτίνοος ἢ ὀψίνοος). Δικαιολογημένα λοιπὸν χαρακτηρίζεται συχνά ως μη προνοητικός, αστόχαστος, ἀπερίσκεπτος, παρορμητικός, ἐπιπόλαιος, ἐπιρρεπὴς σε σφάλματα. Δεν ἀναλάμβανε συνήθως πρωτοβουλίες, ἀλλὰ συχνά

μετατρέπονταν σε όργανο των θεών. Μερικές φορές τον χρησιμοποίησαν, για να βλάψουν τους ανθρώπους.

Ενώ, λοιπόν, ο Επιμηθέας είχε δώσει με φροντίδα και σοφία όλα τα απαραίτητα εφόδια στα ζώα, **στο τέλος** της μοιρασιάς διαπίστωσε ότι βρισκόταν **σε αδιέξοδο** («ήπόρει ὄ,τι χρήσαιτο»).

Η συμβολική/μυθική αυτή αποτίμηση του τρόπου, με τον οποίο ο Επιμηθέας μοίρασε τις φυσικές ιδιότητες στους ζωικούς οργανισμούς, αποκαλύπτει σταδιακά την πρωταγόρεια σκέψη. Η επιμηθεϊκή φάση, που αντιστοιχεί στον φυσικό χρόνο του βιολογικού σχηματισμού των ζωικών ειδών, κλείνει με το ανθρώπινο είδος το οποίο εμφανίζεται **τελευταίο** στη σειρά των ζωικών οργανισμών. Ως τελευταίο μένει «**ἀκόσμητον**», που σημαίνει ότι έχει τα λιγότερα φυσικά εφόδια για να επιβιώσει ως είδος στη φύση. Συνεπώς, η φυσική κατάσταση του ανθρώπου κατά το στάδιο σχηματισμού των ειδών μπορεί να αποδοθεί με την έννοια της «**ἀπορίας**», δηλαδή της φυσικής αδυναμίας και συγχρόνως της ανάγκης για εξεύρεση τρόπων και μέσων αντιμετώπισής της (**ήπόρει ὄ,τι χρήσαιτο**). Στο μύθο τονίζεται η φυσική ένδεια του ανθρώπου, ο οποίος αναγκάζεται να αναζητήσει τον πόρο, τη λύση του προβλήματος και την υπέρβαση της δυσκολίας. Αξιοσημείωτη η τριπλή επανάληψη της απορίας στο κείμενο: ήπόρει, ἀποροῦντι, ἀπορία.

B2. Στο δοθέν απόσπασμα και στα πλαίσια του μύθου του Πρωταγόρα για τη δημιουργία των όντων, γίνεται αναφορά στην παρέμβαση του Προμηθέα προκειμένου να αντιμετωπίσει το πρόβλημα που προέκυψε από την απρονοησία του αδερφού του. Ο Επιμηθέας λοιπόν έδειξε επινοητικότητα κατά τη διανομή των εφοδίων στα έμβια όντα, άφησε όμως απροστάτευτο τον άνθρωπο. Έτσι ο Προμηθέας αναγκάστηκε να κλέψει από το κοινό εργαστήριο του Ηφαίστου και της Αθηνάς *τήν έντεχνον σοφίαν σύν πυρί*.

Η έντεχνος σοφία είναι η σοφία που εμπεριέχει την τέχνη, η σοφία που συμπορεύεται με την τέχνη. Αρχικά η έννοια της σοφίας έχει κυρίως να κάνει με τη δεξιότητα και την εμπειρία σε κάποια τέχνη, την αρχιτεκτονική, τη γλυπτική, τη μεταλλουργία, την ιατρική κτλ. Ο προσδιορισμός έντεχνος επιτρέπει εδώ στον Πρωταγόρα να διευκρινίσει επομένως πώς αυτού του είδους τη σοφία εννοεί και όχι αυτή που συνδέουμε με τη γνώση των επιστημών και τη φιλοσοφία. Πρόκειται για μια τεχνογνωσία που αναφέρεται σε ευρύτατο φάσμα εφαρμογών, από την καλλιέργεια της γης ως τη θεραπεία των ασθενειών και από την κατασκευή σπιτιών ως την αρίθμηση και τη γραφή. Ωστόσο, σε σχέση με την έντεχνο σοφία, η οποία βρισκόταν αφύλακτη στο εργαστήριο του Ηφαίστου και της Αθηνάς, η πολιτική τέχνη παρέμενε ακόμα απρόσιτη γιατί φυλασσόταν στην ακρόπολη, την κατοικία του Δία, από φοβερούς φύλακες, το Κράτος και τη Βία (τήν δέ πολιτικήν οὐκ εἶχεν ... καί αἱ Διός φυλακαί φοβεραὶ ἦσαν).

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι η πολιτική τέχνη είναι ανώτερη κατάκτηση, η οποία στο μύθο χαρακτηρίζει την κοινότητα των θεών και όχι των ανθρώπων και αποτελεί στοιχείο εξουσίας του Δία απέναντι στους άλλους θεούς και τον κόσμο. Ιδιαίτερης σημασίας είναι η άποψη που συνάγεται από τον μύθο και αποδίδεται στον Πρωταγόρα ότι στην προϊστορία του ανθρώπινου γένους προηγήθηκε η κατάκτηση τεχνικής πρόσφορης για τον βιοπορισμό του και ακολούθησε η κατάκτηση της πολιτικής τέχνης. Επομένως, η κατάκτηση της τεχνικής από τον άνθρωπο, που χαρακτηρίζεται σαν τιτανική πράξη κλοπής, συνέβη σε μια πρώιμη φάση, προκοινωνική και δείχνει τις τότε δυνατότητες του ανθρώπινου πνεύματος. Αντίθετα, η πολιτική ήταν ακόμα απρόσιτη σχεδόν στο ανθρώπινο πνεύμα και κατακτήθηκε σε υστερότερη στιγμή της ιστορία του ανθρώπου και αφού είχαν διαμορφωθεί οι κατάλληλες συνθήκες.

B3.

α. Σωστό

β. Σωστό

γ. Λάθος

δ. Σωστό

ε. Λάθος

B4.

είμαρμένη – μερίδιο

έξιέναι - εισιτήριο

ἔσχε – σχήμα

κλέπτει - κλεψύδρα

λαθών - λήθη

περισσεύουν: είσοδος, σχίσμα, λοιπόν

B5.

Τα πρώτα συνθετικά του ονόματος Προμηθέας (πρό + μῆτις) φανερώνουν αυτόν που είναι προνοητικός, αυτόν που σκέφτεται πριν ενεργήσει. Ο Προμηθέας υπήρξε ευφυής και φιλόανθρωπος. Έδωσε στους ανθρώπους τη φωτιά και τις τεχνικές γνώσεις (την ἔντεχνον σοφίαν) για την αξιοποίησή της, ώστε να μπορέσουν να επιβιώσουν. Αποδείχτηκε ευεργέτης της ανθρωπότητας και προκάλεσε την οργή του Δία, διότι δεν πήρε την έγκρισή του, μάλλον επειδή

φοβόταν ότι θα έπαιρνε αρνητική απάντηση. Ο Προμηθέας παρέβη τον νόμο για χάρη του ανθρώπου, ο οποίος παρουσιάζεται εκτεθειμένος στα στοιχεία της φύσης και απροστάτευτος από τα θηρία. Η σοφία στις τέχνες παρουσιάζεται ως έμφυτη στον άνθρωπο από την αρχή, γιατί ο Προμηθέας τη χαρίζει στους πρώτους ανθρώπους τη στιγμή της δημιουργίας τους. Ο Προμηθέας γίνεται ευεργέτης του ανθρώπου και συμβάλλει στην ιστορική εξέλιξη της ανθρωπότητας ως συνεχούς πορείας εξανθρωπισμού και στη βελτίωση της ζωής. Στην αφήγηση ο Προμηθέας αδυνατεί να κλέψει την πολιτική τέχνη, επειδή η κατοικία του Δία φυλάσσεται από το Κράτος και τη Βία. Γι' αυτό το λόγο, κλέβει από τον Ήφαιστο και την Αθήνα, η οποία παρουσιάζεται στο μύθο ως σύντεχνος του Ηφαιστού, την έμπυρο τέχνη του Ηφαιστού και τις υπόλοιπες τέχνες της Αθηνάς. Ο Προμηθέας για την πράξη του αυτή τιμωρήθηκε από τον Δία, ο οποίος τον έδεσε στο βράχο του Καυκάσου. Εκεί ένας αετός κατασπάραζε κάθε μέρα το συκώτι του που ξαναφύτρωνε τη νύχτα. Έτσι, στο κείμενο του Πρωταγόρα ο Προμηθέας χαρίζει τη φωτιά και την έντεχνο σοφία, δηλαδή τη γνώση, την εμπειρία και τη δεξιότητα στις τέχνες. Στο ίδιο πνεύμα, το κείμενο του Αισχύλου παρουσιάζει τον Προμηθέα ευεργέτη της ανθρωπότητας, επινοητικό και πολυμήχανο, καθώς φαίνεται να χαρίζει στον άνθρωπο -μεταξύ άλλων- την τέχνη της ιατρικής (φάρμακα και αμυντικά μέσα), της μαντικής και της μεταλλουργίας (μπρούτζος, σίδηρο, ασήμι, χρυσάφι), σώζοντάς τον από την αδυναμία και το αδιέξοδο μιας πρωτόγονης κατάστασης στην οποία βρισκόταν. Στο κείμενο του Αισχύλου ο Προμηθέας με παράπονο απαριθμεί emphatically σε πρώτο ενικό πρόσωπο τις δωρεές του στον άνθρωπο, λέγοντας ο ίδιος ότι φλυαρεί.

Στον Πρωταγόρα πάντως παρουσιάζεται η ευρηματικότητα του Προμηθέα, η προνοητικότητά του και ο ανθρωπισμός του. Αντίθετα, ο Προμηθέας του Αισχύλου είναι ο πρωταγωνιστής, εμφανίζεται να καμαρώνει για τις ευεργεσίες και τις προσφορές του στον άνθρωπο. Τις απαριθμεί διεξοδικά με αυτοπεποίθηση και δίνει την εντύπωση, χρησιμοποιώντας την υπερβολή «όλες οι τέχνες οι ανθρώπινες είναι δωρεές του Προμηθέα», ότι ξεπερνά τα όρια (ύβρις) και φέρεται αλαζονικά.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΑΔΙΔΑΚΤΟ

Γ1. Εγώ βέβαια είμαι αφενός απλός πολίτης, αφετέρου γνωρίζω ότι είναι το καλύτερο να διδάσκεται κανείς το σωστό από τη φύση του, και κατά δεύτερον (να διδάσκεται) από όσους γνωρίζουν αληθινά κάτι σωστό περισσότερο παρά από όσους κατέχουν την τέχνη της εξαπάτησης. Ίσως λοιπόν τα λόγια μου δεν μοιάζουν με των σοφιστών / ίσως λοιπόν δε μιλάω με σοφιστικά λόγια · γιατί ούτε αυτό επιζητώ.

Γ2. Ο Ξενοφών προκειμένου να προβάλλει τη δική του αξία ως δασκάλου διατυπώνει επικρίσεις σε βάρος των σοφιστών. Ξεκινά λοιπόν με μια γενική διαπίστωση ότι οι σοφιστές ισχυρίζονται πως οδηγούν τους νέους προς την αρετή, αλλά τους κατευθύνουν στο ακριβώς αντίθετο (ἄγουσι δ' ἐπὶ τοῦναντίον·). Απόδειξη είναι ότι κανέναν δεν έχουν κάνει ενάρετο, καθώς έχουν γράψει πολλά συγγράμματα τα οποία τους προσφέρουν ανούσιες ηδονές (αἱ μὲν ἡδοναὶ κεναί,) και όχι την αρετή. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να χάνουν πολύτιμο χρόνο που θα μπορούσαν να τον αξιοποιήσουν σε άλλες δραστηριότητες (ἐτέρων χρησίμων). Τους κατηγορεί, επιπλέον, ότι χρησιμοποιούν επιτηδευμένο λόγο, κενό περιεχομένου (γνῶμαι δὲ ὀρθῶς ἔχουσαι οὐδαμοῦ) και ότι η τέχνη που ασκούν είναι τέχνη εξαπάτησης (ἐξαπατᾶν τέχνην). Συμπερασματικά, κατακρίνει τη σοφιστική φρασεολογία, γιατί δίνει έμφαση στις λέξεις κι όχι στην ουσία της αρετής (ὀνόματα μὲν γὰρ οὐκ ἂν παιδεύσειε, γνῶμαι δέ, εἰ καλῶς ἔχοιεν).

Γ3.

α. ἄνδρας

οὔστινας

γράμμα

οὔ

β. ἔωράκαμεν

ἐποίησαν

παρέχονται

ἴδωμεν

ποιήσωσι(ν)

παράσχωσιν

Γ4

α. Ανεξάρτητος υποθετικός λόγος που δηλώνει την απλή σκέψη του λέγοντος

Υπόθεση: εἰ καλῶς ἔχοιεν (εἰ + ευκτική)

Απόδοση: οὐκ ἂν παιδεύσειε (δυνητική ευκτική)

Μετατροπή:

Υπόθεση: ἐάν/ἄν/ἦν καλῶς ἔχωσιν (ἐάν/ἄν/ἦν + υποτακτική)

Απόδοση: οὐ παιδεύσει (οριστική μέλλοντα) / οὐκ ἂν παιδεύσειε (δυνητική ευκτική)

Η απόδοση μπορεί να διατηρηθεί, καθώς η δυνητική ευκτική «οὐκ ἂν παιδεύσειε» αποτελεί βασική μελλοντική έκφραση.

β. Η σύνταξη της πρότασης είναι παθητική, εντοπίζεται το φαινόμενο της αττικής σύνταξης.

Μετατροπή σε ενεργητική σύνταξη, ώστε να τονίζεται το πρόσωπο που ενεργεί:

Πολλὰ οὗτοι γεγράφασι(ν) (εναλλακτικά αὐτοί).